

HISTORIA I KULTURA ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

Tom XVI

HISTORIE (NIE)ZAPOMNIANE

HISTORIA I KULTURA ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

T. XVI

FUNDACJA „DZIEDZICTWO”

HISTORIA I KULTURA ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

TOM XVI

HISTORIE (NIE)ZAPOMNIANE

Redakcja:

WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI
JAN SROKA

SŁAWNO–DARŁOWO 2025

Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka (eds.), *Historia i kultura Ziemi Sławieńskiej*, t. 16: *Historie (nie)zapomniane* [History and Culture of the Sławno region, vol. 16: (Un)forgotten histories]. Fundacja „Dziedzictwo”, Sławno–Darłowo 2025, pp. 350. ISBN: 978-83-971211-3-3. Polish texts with German summaries.

© Copyright by Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka 2025

© Copyright by Authors

Na okładce: Otto Kuske, *Nad Wieprzą 1944*, akwarela, 50 × 60 cm

Tłumaczenia na język niemiecki: *Brigida Jerzewska*

Redaktor: *Katarzyna Muzia*

Skład i łamanie komputerowe: *Eugeniusz Strykowski*

Publikację wydano przy finansowym wsparciu Urzędu Miejskiego w Darłowie
oraz Starostwa Powiatowego w Sławnie

Wydawca/Herausgeber: Fundacja „Dziedzictwo”,
76-100 Sławno, ul. Mielczarskiego 7/5

ISBN 978-83-971211-3-3

Druk/Druck: Drukarnia „BOXPOL”, 76-200 Słupsk, ul. Wiejska 25
tel. 48 59 8424371 email: boxpol@post.pl, www.boxpol.pl

Spis treści

WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI (Poznań), JAN SROKA (Sławno), <i>Wymiary historii</i>	7
BARTOSZ ŻYLUK (Zalasewo), <i>Kamień z krzyżem laskowanym – znalezisko koło Smardzewa</i>	11
MACIEJ SZUKAŁA (Szczecin), <i>Szczątkowo zachowane akta Starostwa Powiatowego w Sławnie (Landratsamt Schlawe) w zasobie Archiwum Państwowego w Szczecinie</i> .	37
JÓZEF LINDMAJER (Słupsk), <i>Przegląd inwestycji drogowych na terenie ziemi sławieńskiej od początku XIX do początku XX wieku</i>	45
KACPER PENCARSKI (Słupsk), <i>Wybrane problemy organizacyjno-finansowe budowy i rozbudowy sieci drogowej powiatu sławieńskiego (Kreis Schlawe) w XIX i XX wieku (do 1939 roku)</i>	87
JÓZEF LINDMAJER (Słupsk), <i>Uwagi do dziejów kolejnictwa na terenie ziemi sławieńskiej do końca wojny 1914–1918</i>	137
EWA GWIAZDOWSKA (Szczecin), <i>Upamiętniając Pomorze, uwiecznili siebie – dwaj pomorscy artyści Rudolf Hardow i Otto Kuske</i>	159
ZBIGNIEW SOBISZ, OLIVIA FIRLONG-LAUDA (Słupsk), <i>Flora naczyniowa z lat 1881–1942 z terenu byłego powiatu sławieńskiego w zbiorach Herbarium Slupensis SLTC</i>	197
RENATA POTOMSKA (Darłowo), <i>Losy dzieci z Podlasia. Pomorska opowieść po latach</i> .	219
MARIA POPRAWSKA (Sławno), <i>80 lat mniejszości romskiej w Sławnie</i>	233
RENATA POTOMSKA (Darłowo), <i>Na styku epok / pokoleń, czyli śladami bardziej i mniej oczywistych elementów krajobrazu Darłowa</i>	253
WALDEMAR PARUS (Darłowo), <i>Samodzielna Eskadra Lotnictwa Rozpoznawczego Wojsk Ochrony Pogranicza</i>	265
MALGORZATA ŚWIĄTKOWSKA (Darłowo), <i>Miejskie Gimnazjum im. Stanisława Dulewicz w Darłowie</i>	295
DOMINIKA PIOSKOWIK (Brema), <i>Ale jazda – jedziemy nad morze! O plenerze wędrujących czeladników w Sławnie – retrospekcja po 25 latach</i>	319
Indeks osób i nazw osobowych	339
Indeks nazw geograficznych	345

Wymiary historii

WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI (POZNAŃ), JAN SROKA (SŁAWNO)

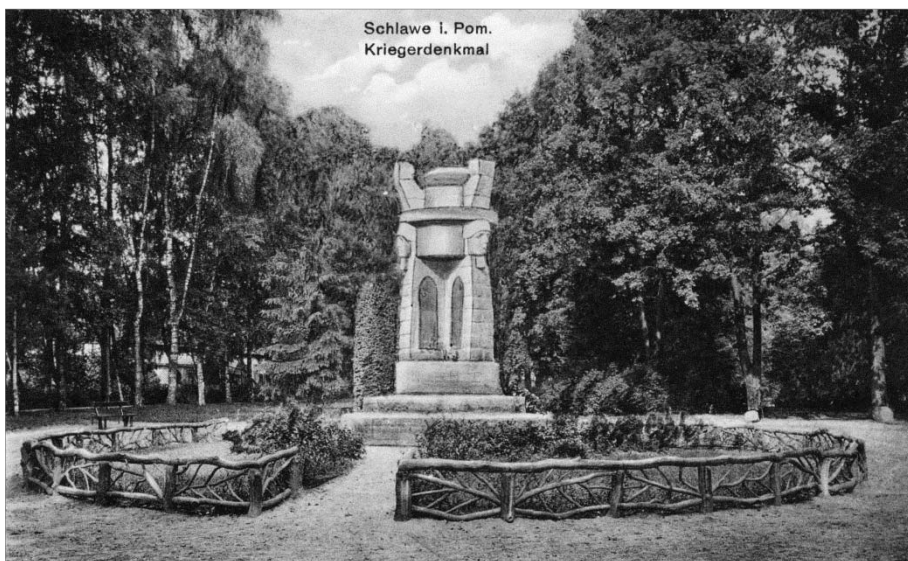
Wprowadzenie – pamięć/niepamięć i historia/historie

Po raz kolejny oddajemy w Państwa ręce tom z serii *Historia i kultura Ziemi Sławieńskiej*. To już tom szesnasty. Od początku serii naszą intencją było budowanie świadomości historycznej mieszkańców poprzez przypominanie różnych historii, wprowadzanie do codziennego dyskursu rozmaitych informacji, opinii, poglądów na temat przeszłości – przeszłości tej bardzo odległej, jak i nieodległej.

Zwykle przyjmuje się, że poznawaniem przeszłości zajmują się historycy (a tej bardzo odległej archeolodzy). I możemy się pewnie zgodzić ze zdaniem, że historycy (też archeolodzy) zajmują się naukowo badaniem przeszłości, które powinno być oparte na dowodach i źródłach. Historycy deklarują, że starają się odtworzyć wydarzenia w sposób obiektywny, lecz współczesna refleksja nad procesami badawczymi (w tym uwikłaniem w kategorie językowe oraz zjawiska społeczne i psychologiczne) wskazuje, że wszystko jest interpretacją tu i teraz, w ściśle określonym kontekście. Historyk nie ma możliwości 'wyjść' poza własne kulturę, przekonania, poglądy. Nawet bardzo szczegółowe i uporządkowane zestawienie 'faktów' jest tworzeniem przez historyka wyobrażenia o przeszłości. I nawet, jeżeli powszechnie przyjmuje się, że historia jest próbą zrozumienia przeszłości w kontekście społecznym, politycznym i kulturowym, to pewnie trzeba zadać sobie pytanie, czy bardziej nie dotyczy to... historyka (archeologa) i jego współczesności (np. Topolski 1996). Jest to proces dynamiczny, w którym nowe odkrycia i perspektywy mogą zmieniać nasze wyobrażenia o przeszłości.

W tym dynamicznym procesie, w który uwikłany jest historyk i jego wypowiedzi, niebagatelną rolę odgrywa pamięć, ale też niepamięć zarówno historyka, jak i odbiorcy. Nie trzeba chyba wskazywać, jak często różnią się wypowiedzi profesjonalnych historyków na temat zdarzeń z przeszłości z opiniami uczestników tych wydarzeń.

Pamięć to indywidualne i zbiorowe wspomnienia, które przechowujemy i przekazujemy. Jest subiektywna i często emocjonalna, co wpływa na sposób, w jaki interpretujemy wydarzenia. Pamięć jest też selektywna, co oznacza, że niektóre wydarzenia są zapamiętywane bardziej wyraźnie niż inne, często z powodu ich emocjonalnego znaczenia. Niepamięć zaś to proces zapominania lub celowego pomijania, wymazywania pewnych wydarzeń. Może być wynikiem naturalnego procesu zapominania, ale także świadomego działania, na przykład w celu uniknięcia traumy lub w wyniku politycznych decyzji kontrolowania narracji historycznej (Ryc. 1). Zarówno pamięć, jak i niepamięć prowadzą do kształtowania obrazu przeszłości i wpływają na nasze postrzeganie teraźniejszości.

Ryc. 1. Pomnik ku czci poległych w czasie I wojny światowej autorstwa Wilhelma Grossa

Relacje między pamięcią, niepamięcią a historią są złożone i wielowymiarowe. Każdy z tych elementów odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu naszej tożsamości i próbach zrozumienia przeszłości. Pierre Nora (2023) twierdzi, że pamięć i historia są ze sobą ściśle powiązane, ale różnią się w swojej naturze. Pamięć jest żywa, subiektywna i emocjonalna, podczas gdy historia jest naukowa, obiektywna i analityczna. Jeżeli jednak na kwestię historii spojrzymy z perspektywy mikrohistorii (np. Domańska 1999) oraz tego, co już napisaliśmy, to i historia staje się subiektywna oraz emocjonalna.

Pamięć to w dużej mierze wytwór wspólnot pamięci. Może obejmować pamięć rodzinną czy komunikacyjną, ale także pamięć społeczności lokalnych, regionalnych czy narodowych. To właśnie pamięć społeczności lokalnych stanowi podstawę do kształtowania się tożsamości grupowej (Baldys i in. 2016).

Przeszłe zjawiska kulturowe mają również wymiar przestrzenny. Przynajmniej od czasów Kartezjusza przestrzeń traktujemy w kategoriach obiektywnych, mierzalnych. Dziś tę kwestię postrzegamy inaczej. W miarę jej kulturowego poznawania i ustalania punktów orientacyjnych przekształcana jest w miejsca. To właśnie miejsca są nazywane i tworzone przez ludzi (Tuan 1987). Nasze narracje powiązane z pamięcią czynią miejsca trwalszymi i bezpieczniejszymi, a tym samym stabilizują tożsamość grup. To pamięć i tożsamość są siłą pozwalającą rozpoznawać stare miejsca, reformować zastane i ustanawiać nowe (Ryc. 2). Istotną rolę mogą tu odgrywać obrazy – zdjęcia, szkice, malarstwo, grafiki, pomniki itp. To za pośrednictwem takich mediów możliwe jest przywoływanie pamięci, odkrywanie znaczeń miejsc i nadawanie nowych (Ferenc, Domański 2015). Ich niszczenie prowadzi do wymazywania z pamięci (nie zawsze skutecznie). Jest to proces dynamiczny splatający rozmaite działania społeczno-kulturowe zindywidualizowane i grupowe.

Ryc. 2. Czołg-pomnik symbol relacji politycznych ze Związkiem Radzieckim (kreowanie miejsca pamięci) zdemontowany jako wyraz procesu dekomunizacji (forma wymazywania pamięci)

Przesłanie

Takie rozważania i poglądy przekładają się na kształtowanie przesłania kolejnego tomu. Dochodzi w nim do zderzenia tradycyjnego myślenia o historii zbudowanej na ustaleniach wynikających z wykorzystania źródeł znajdujących się w archiwach z historiami osób czy grup ludzi, którzy dzięki pamięci własnej, rodzinnej czy grupowej oferują nam zindywidualizowane, z definicji subiektywne, spojrzenie na przeszłość. To właśnie pamięć pozwala przywoływać, utrzymywać miejsca powiązane z przeszłością, ale też nadawać sensy kulturowe nowym miejscom, miejscom w przestrzeni, które już od dawna były w... niepamięci.

Zakończenie

Proponujemy Czytelnikom ‘zabawę’ w próbę przyporządkowania poszczególnych tekstów do różnych kategorii: historii zdarzeniowej, mikrohistorii, pamięci, niepamięci, przestrzeni, miejsca. Teksty są różne i pokazują wielowymiarowość historii i jej związek z pamięcią, a pamięci z miejscami. Może ich lektura stanie się inspiracją do odkrywania własnych historii w kontekście historii globalnej czy własnych miejsc w rozległej, niezdefiniowanej przestrzeni?

Bibliografia

- BALDYS P., JAKIMOWICZ-OSTROWSKA I., CHARUTA-KOJKOŁ J. (red.) 2016. *Pomiędzy pamięcią zbiorową a historią. Rekonstrukcje przeszłości w Europie Środkowo-Wschodniej*, Gdańsk: Katedra, Wydawnictwo Naukowe.
- DOMAŃSKA E. 1999. *Mikrohistorie: spotkania w międzyświatach*, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.
- FERENC T., DOMAŃSKI M. 2015. Pomniki wojenne jako formy ambiwalentne, [w:] *Pomniki wojenne. Formy, miejsca, pamięć*, M. Domański, T. Ferenc (red.), Łódź: Akademia Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi, Łódź, 8–13.
- NORA P. 2023. *Miedzy pamięcią a historią*, Gdańsk: Wydawnictwo „Słowo / obraz terytoria”.
- TOPOLSKI J. 1996. *Jak się pisze i rozumie historię. Tajemnice narracji historycznej*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza RYTM.
- TUAN Y. 1987. *Przestrzeń i miejsce*, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.

Fundacja „Dziedzictwo” powstała w 1991 roku w Sławnie. Jej celem jest szeroko rozumiana ochrona zabytków archeologicznych ziemi sławieńskiej, a także ochrona krajobrazu kulturowego, którego częścią jest dziedzictwo archeologiczne. Działalność Fundacji polega na: finansowaniu i organizacyjnym wspieraniu badań naukowych, publikowaniu i upowszechnianiu wyników tych badań, wspomaganiu działalności konserwatorskiej, współpracy z władzami lokalnymi w aktywnej ochronie dziedzictwa kulturowego i włączaniu go w życie społeczne mieszkańców, prowadzeniu działalności popularyzującej zabytki oraz krajobraz kulturowy, a także uczestnictwo w procesie wychowania dzieci i młodzieży z naciskiem na kształtowanie świadomości historycznej i szacunku dla świadectw przeszłości.

Od 2002 roku Fundacja wydaje serię *Historia i kultura Ziemi Sławieńskiej*. Podejmuje w niej problematykę procesów historycznych, kulturowych i przyrodniczych kształtujących przeszłe i współczesne oblicze ziemi sławieńskiej. Wszystkie publikacje Fundacji „Dziedzictwo” dostępne są na stronie: www.archeo.edu.pl/dziedzictwo

* * *

Fundacja „Dziedzictwo”
ul. Mielczarskiego 7/5, 76-100 Sławno
www.archeo.edu.pl/dziedzictwo

ISBN: 978-83-971211-3-3

